

Jan Oberbek

Pierwsze kompozycje Jana Nepomucena Bobrowicza (utwory bez numeru opusu)

Jan Nepomucen Bobrowicz (1805–1881) to jeden z największych wydawców polskiej książki w Saksonii, przy tym jeden z najznakomitszych gitarzystów XIX wieku i niezwykle utalentowany kompozytor. Pierwsze utwory wydane przez J.N. Bobrowicza nie posiadają numeru opusu, co powoduje problemy w chronologicznym uporządkowaniu zachowanych kompozycji.

„Polonez” (tytuł domniemany) wydany został w 1826 roku we Lwowie u Franciszka Pillera. W całym piśmiennictwie dotyczącym życia Jana Nepomucena Bobrowicza istnieje notatka mówiąca, że swój pierwszy utwór napisał w wieku 21 lat, a w 1826 roku wydał go u Franciszka Pillera we Lwowie. Według informacji, które otrzymałem od profesora Józefa Powroźniaka był to polonez. Aby sprawdzić tę wiadomość przeprowadziłem kwerendy w bibliotekach Stanisławowa, Lwowa, Wilna, Kijowa, w Bibliotece Kongresu i bibliotekach niemieckich. Przejrzałem wszystkie katalogi Pillerów będące w posiadaniu Biblioteki Jagiellońskiej i Biblioteki Ossolineum we Wrocławiu. Przeglądałem również czasopisma lwowskie z tamtych czasów, takie jak „Gazeta Lwowska”, „Rozmaitości”. Nigdzie jednak nie natknąłem się na utwór anonsowany przez Pillerów z 1826 roku. Nie istnieją również żadne szczegółowe katalogi dotyczące twórczości muzycznej polskich kompozytorów XIX wieku we Lwowie. Adam Mrygoń w czasie pobytu w Austrii w latach 1960–1969 przejrzał wszystkie ważniejsze zbiory muzyczne na terenie Austrii, w tym katalogi muzykaliów w 24 bibliotekach państwowych; w sumie, wspólnie z Marią Burchard, przeglądnął 200 tysięcy pozycji katalogowych w 64 zbiorach muzycznych, znajdując ponad tysiąc poloników datowanych do roku 1900, które później zostały skatalogowane. Studiując *Katalog poloników muzycznych w zbiorach austriackich* natknąłem się na kilka utworów gitarowych i jeden na cytrę¹. Wśród tych utworów znajduje się, pod nr 378, następujący:

¹ A. Mrygoń, M. Burchard, *Katalog poloników muzycznych w zbiorach austriackich*, [w:] *Szkice o kulturze muzycznej XIX wieku*, red. Z. Chechlińska, Warszawa 1984, t. 5.

Bobrowicz Jan Nepomucen
Grandes variations pour le Guitarre seule sur un due favories de
l'opera Don Juan. Op. 6
Leopol Piller
Sygn. GM X 6729

Według prywatnych informacji, utworów z udziałem instrumentów strunowych jest o wiele więcej. Należy dodać, że badacze stanu poloników w Austrii nie dotarli do wszystkich źródeł, zbiorów i opracowań. Jak zapewniają autorzy katalogu, będzie on uzupełniany o informacje muzykologów z Austrii. Numer w katalogu poloników 378, a w katalogu biblioteki Gesellschaft der Musikfreunde w Wiedniu nr sygnatury GM X 6729 zawiera oprócz tytułu i opusu nr 6 tylko nazwę miasta „Leopol”, bez żadnego datowania i nazwisko wydawcy lwowskiego – Piller. Powstaje pytanie czy chodzi tu o pierwszy utwór Bobrowicza wydany u Franciszka Pillera w roku 1826? Autorzy katalogu poloników nie podają numeru płyty litograficznej, dzięki któremu można byłoby porównać to wydanie z lipską edycją tego samego opusu wydaną przez Breitkopfa & Härtla, którzy wykupili ten utwór od Bobrowicza, co zostało zanotowane na stronie tytułowej „Propriété des Editéures”. Tytuł zanotowany przez Adama Mrygonia różni się nieco kolejnością słów od tytułu w wydaniu lipskim. Istnieje również prawdopodobieństwo, że Bobrowicz przeniósł płyty rytownicze ze Lwowa do Lipska, które potem prawdopodobnie sprzedał wydawcom niemieckim – Breitkopfowi & Härtlowi. Na podstawie całokształtu moich badań mogę stwierdzić, że op. 6 jest pierwszym dostępnym utworem numerowanym, wydanym u Pillera we Lwowie w 1826 roku, a następnie u Breitkopfa & Härtla w Lipsku w roku 1832, choć nie jest do końca pewne, czy utworem wydanym w 1826 r. u Pillera nie była pierwsza kompozycja Bobrowicza – polonez.

W 1827 roku znajdujemy informacje o kolejnych wydaniach utworów J.N. Bobrowicza. „Kurier Warszawski” nr 50 z 21 lutego tego roku reklamuje „Dziewięć walców ułożonych na gitarę hiszpańską: przez ucznia Giulianiego, wyszły w składzie muzyki Fr. Klukowskiego; cena złoty 1 i pół”. Można domniemywać, że utwory te skomponował J.N. Bobrowicz, który często podpisywał swoje kompozycje jako uczeń Giulianiego – „Elève de Giuliani”; natomiast żaden z innych jego uczniów nie podpisywał tak swoich utworów. Powstaje pytanie, dlaczego utwór w taki sposób był reklamowany przez firmę Klukowskiego? Przypuszczam, że Bobrowicz starał się o publikację swoich utworów w renomowanej warszawskiej firmie Antoniego Brzeziny, w której wydawali najlepsi polscy kompozytorzy, m.in. sławny już Fryderyk Chopin. Prawdopodobnie Bobrowicz chciał zareklamować te utwory anonimowo ze względu na fakt, że firma Klukowskiego konkurowała z firmą Brzeziny. Jednak jest to tylko moje przypuszczenie, ponieważ dotychczas nie odnaleziono tekstu 9 walców. Brak znajomości pierwodruku nie pozwala na przeprowadzenie dokładnej analizy, która pozwoliłaby udokumentować autorstwo Bobrowicza. Na nieszczęście nakład dawnych wydawnictw, publikowanych techniką litograficzną nie przekraczał 500 egzemplarzy.

Dnia 17 lipca 1827 roku „Kurier Warszawski” anonsuje nowe utwory Bobrowicza, które ukazały się u Antoniego Brzeziny (bez podania numeru opusów).

We współczesnym katalogu druków Wojciecha Tomaszewskiego² pod numerem 886 znajduje się pozycja: Bobrowicz Jan Nepomucen, Polonez, 3 walce i 2 mazurki na gitarę. Tomaszewski też nie podaje opusów utworów. Istnieje niejasność co do opublikowanej wówczas liczby walców; „Kurier Warszawski” podaje ich 6, a Tomaszewski 3 (por. S. Papierz, *Muzyka w polskich czasopismach niemuzycznych w latach 1800–1830*, Kraków 1962, poz. 591; W. Tomaszewski *Bibliografia warszawskich druków muzycznych 1801–1850*, Warszawa 1992, poz. 886). Prawdopodobnie Tomaszewski przeliczał precyzyjnie cenę i wynikającą z tego objętość druku na ilość utworów. Można domniemywać, że ten druk został opublikowany techniką litograficzną; cena druku 1 zł 15 gr wskazuje, że wydanie to liczyło prawdopodobnie 6 stron, a więc stron zapełnionych tekstem muzycznym mogło być najwyżej 5, tak więc każdy z utworów Bobrowicza w tym zbiorze mógł być niewielkiej objętości. Bardziej prawdopodobny jednak jest anons z „Kuriera Warszawskiego”, mówiący o 6, a nie o 3 walcach. Żaden z 9 utworów anonsowanych w tym zeszytce nie posiada numeru opusu.

W katalogu książek i nut wydanych w 1829 roku nakładem A. Brzeziny czytamy na stronie 22: „J. Bobrowicz, walce na gitarę hiszpańską zł. 3”.

Można byłoby domniemywać, że autorem zapowiadanej przez Brzezinę kompozycji był ojciec Bobrowicza, Jan, ale nigdzie w znanych mi dokumentach i nutach nie znalazłem chociażby śladowej wiadomości o działalności kompozytorskiej ojca. Anonsowane „Walce na gitarę hiszpańską”, podobnie jak poprzednie, nie posiadają numeru opusowego. Niewielki nakład robiony prawdopodobnie techniką litograficzną (ok. 500 egzemplarzy) spowodował, że nie udało mi się dotrzeć do żadnego egzemplarza tych utworów ani w bibliotekach, ani w kolekcjach prywatnych.

Niedokładne podanie imienia kompozytora mogło być spowodowane faktem, że Brzezina wiedział o tajnym szkoleniu wojskowym Jana Nepomucena Bobrowicza, który miał brać czynny udział w Powstaniu Listopadowym i obawiał się reakcji ze strony czujnej cenzury i policji carskiej, która ujawniwszy kandydata na rewolucjonistę, mogłaby robić Brzezynie pewne kłopoty.

Na stronie 23 w katalogu Brzeziny widzimy zapowiedź szkoły na gitarę „znakomitego autora”, która miała być wydana w 1830 roku. Szkoła ta najprawdopodobniej była autorstwa Jana Nepomucena Bobrowicza, jednakże nie ukazała się w zapowiadany terminie, tylko 9 lat później w Warszawie pod szyldem firmy Gustawa Adolfa Sennewalda, który jako współnik, po śmierci Brzeziny, został właścicielem całej, znakomitej dla polskiej kultury muzycznej firmy wydawniczej.

Dziewięć lat opóźnienie w wydaniu szkoły spowodowane zostało nie tylko śmiercią Brzeziny, ale również faktem, że Bobrowicz był uczestnikiem Powstania Listopadowego i trzeba było czasu na wygaśnięcie pretensji urzędników zaborcy, którzy z pewnością robiliby trudności w wydaniu książki rewolucjonisty. Również

² W. Tomaszewski, *Bibliografia warszawskich druków muzycznych 1801–1850*, Warszawa 1992.

z tego powodu Sennewald, lojalny wobec cara obywatel pochodzenia niemieckiego, w swoich katalogach i znajdujących się na końcu nut anonsach o ukazujących się nowościach, nie zamieścił nigdy nazwiska Bobrowicza, a jedyną reklamą był tytuł „Szkoła na gitarę hiszpańską”, bez nazwiska autora.

Polonez, 6 walców i 2 mazurki wydane u A. Brzeziny w 1827 r., walce na gitarę hiszpańską opublikowane w 1829 r. oraz przypisywanych przeze mnie J.N. Bobrowiczowi „Dziewięć walców ułożonych na gitarę hiszpańską”, które zostały wydane przez Klukowskiego w 1827 roku, wszystkie te nieopusowane utwory mogłyby śmiało wypełnić pięć pierwszych opusów, o których brak nam informacji. Do utworów nieopusowanych należy ponadto „Souvenir de la Pologne”, grand potpourri na gitarę lub fortepian i wiolonczelę, utwór napisany wspólnie z Jeanem Baptistem Grossem, dedykowany państwu Margaret (z domu Burbon) i Johnowi George'owi de la Pole, wydany w Lipsku u Breitkopfa & Härtla w 1835 (?) roku, „Hochzeit – Walzer” – 12 walców weselnych na fortepian solo, wydanych u Breitkopfa & Härtla, „Taniec polski” („Danse polonaise”) na gitarę solo, wydany współcześnie przez wydawnictwo Absonic we Wrocławiu i M. Combre w Paryżu oraz zachowane w rękopisie 3 marsze na gitarę solo, które znajdują się w kolekcji Rischela i Birketa-Smitha w Bibliotece Królewskiej w Kopenhadze.

The first compositions by Jan Nepomucen Bobrowicz (without the opus no.)

Abstract

The first pieces published by Jan Nepomucen Bobrowicz are not marked with the opus number, therefore they cause difficulties in chronological ordering of the surviving compositions. All of those unnumbered pieces could constitute the first five opera, of which there is no information in musical literature.

One of those works is “Polonez” (a supposed title), published in 1826 in Lviv, by Franciszek Piller. “Katalog poloników muzycznych w zbiorach austriackich” (The catalogue of musical Polonica in Austrian collections) states at no. 378: “Bobrowicz Jan Nepomucen: *Grandes variations pour le Guitarre seule sur un due favories de l'opera Don Juan*. Op. 6 Leopold Piller”. It may be accepted, then, that opus 6 is the first available numbered composition, published by Piller in Lviv in 1826, and then by Breitkopf and Härtel in Leipzig in 1832. Other publications without the opus number are “Dziewięć walców ułożonych na gitarę hiszpańską: przez ucznia Giulianiego, wyszły w składzie muzyki Fr. Klukowskiego”, as well as „Polonez, 6 walców i 2 mazurki”, published by A.Brzezina in 1827, waltzes for a Spanish guitar, published in 1829 and “Dziewięć walców ułożonych na gitarę hiszpańską”, which were published by Klukowski in 1827; further, there are “Souvenir de la Pologne”, grand potpourri for guitar or piano and cello, published in 1835 in Leipzig by Breitkopf and Härtel, “Hochzeit-Walzer”, consisting of twelve wedding waltzes for piano, published by Breitkopf and Härtel, “Taniec polski” for guitar, published by Absonic in Wrocław and M.Comre in Paris, and three marches for guitar, in manuscripts, which belong to the Rischel and Birket-Smith collection in the King's Library in Copenhagen.